

ALEXANDRA SAARNIIT
ajakirjanik

Lapse surm on vanematele laastav – tihti langetakse musta auku, kust välja enam ei ronitagi. Lapse kaotanud emad jagavad, et kuigi vahel on tunne, et enam ei jaksa, tuleb oma mõttemaailmaga tööd teha. Kord aastas kogunetakse jumalateenistusele, et sama kogemusega inimeste keskel leinale leevendust leida.

Tiina Klemets mõtleb pisipoja Stefani peale tihti. Ta näeb teda sageli unes ning ajab temaga juttu. Poega meenutades hakkab Tiinal peas kerima «Lumekuninganna» multikast pärit lauluviis, mida ta veel mõni aasta tagasi pojale õhtuti laulis. Sünniaastapäevadel sõuvad Stefani õed-vennad torti Stefani kombel – kreem kaob toridi pealt näppude abil.

Emal räägib, et tal oli Stefaniga väga eriline suhe. Stefanil diagnoositi kaheaastaselt autismispektri häire, mistõttu pühendas Tiina pisipojale kogu oma aja. Ta ütleb, et ehkki Stefan ei kõnelenud, sai ta emaga koos olles end ka sõnades väljendada. Ta oli lõbus, piduriteta, tugeva iseloomuga laps, kes armastas vees mängida ning eakohaselt pori süüa.

Elu mõte on kerge kaduma

Stefan oli surses vaid kuueaastane. Temast jäid maha noorem vend, kes nüüd on seitsmene, vanem õde, kes nüüd on kümnene, ning äsja täisealiseks saanud vanem vend.

Kui ema 2021. aasta saatuslikust jaanipäevast räägib, muutub ta hääli väga vaikseks ja rahulikuks.

«Läksin lastega Kelvingi sadama randa. Meil oli elukaaslasega kokkulepe, et ta tuleb ka mingiks ajaks, sest pidin metsa saunavihtasid tegema minema. Arvasin, et läheb umbes poolteist tundi. Rannas oli veel inimesi meie külast, kes olid seal oma lastega,» meenutab Tiina.

Stefan oli laps, keda pidi kogu aeg käeulatuses hoidma, jälgima.

Sõbraga tuttavas metsas vihamaaterjali kogudes tundis Tiina järsku hetkeks, et on eksinud: «Ma ei saanud aru, kus ja kui kaugel me oleme. Jalge ees olid palgid, hunnik puuoksi.»

«Mõne minuti pärast helistas mulle tütar, et Stefan on kadunud.»

Ta kogub end kümnekond sekundit.

«Siis läks kõik... sinna...»

Kui Tiina tee tagasi randa leidis ja sinna jõudis, ei teadnud keegi talle öelda, kus Stefani viimati nähti.

Ta jooksis poega otsides ringi, helistas päästetamisse. Ka vabatahtlikke otsijaid koondava eraühingu juhi Aare Rüütli kutsus ta kohale ise.

«Pool Viimsit tuli kokku, kõik otsisid. Kolm tundi... ja siis ta leiti...»

Stefan oli muuli äärde uppunud.

Emal südame teeb kergemaks see, et tema teised lapsed viis sõbranna enda juurde juba enne Stefani leidmist ja nad ei pidanud seda vaatepilti nägema. Lapsed jäid sõbranna juurde mitmeks päevaks.

«Üten ausalt, et need päevad pärast juhtunut – neid nagu ei oleks olemas. Kaob igasugune ajataju, elu mõte. Tekib küsimus, et milleks see kõik. Oled ja ei ole ka. Lihtsalt eksisteerid, aga ei mõista, mille jaoks,» jagab ta.

Seda, mis Stefaniga juhtus, Tiina tema õdede-vendade eest ei varjanud. Ta rääkis neile, nagu asjad on. Küll aga

ütleb ta, et iga inimene tunnetab ise, kuidas surmast rääkida. Tema lapsed soovisid osaleda venna matustel ning Tiina usub, et inimese kombekohasel ärasaاتمisel on leina läbielamisel tähtis osa.

Kohanenud on lapsed tema sõnul väga erinevalt ning kõigil löi emotsionaalne tipp välja eri ajal. Näiteks üks lastest on väga vaoshoitud ja venna surmast niisama ei räägi, nii on Tiina ise selle temaga jutuks võtnud. Teine laps on aga üliemotsionaalne, väljendab leina häälekalt ning ütleb, et tunneb Stefanist puudust.

Muidugi on kõigist kolmest lapsest aru saada, et nad Stefanit igatsevad, isegi kui neil on raske sellest rääkida.

«Vahel nad nutavad, vaatame koos pilte, räägime, kuidas elu oli, kui lõbus meil oli. Ära me teda ei unusta. Aga leina peab läbi elama ja sellest rääkima,» ütleb Tiina.

Kui ta hiljuti saatuslikku sadamat, kuhu kõrvalised minna ei tohi, uuesti vaatamas käis, olid muulile oranžid piirded üles pandud. Tal on selle üle hea meel.

Minevikku mufta ei saa

Stefani matused toimusid kaheksa päeva pärast tema surma. Veel korraldas Tiina Kelvingi sadama rannas tagasihoidliku mälestamise, et tänada neid, kes tema poega jaanipäeval otsima tõtasid. «Tundsin tol hetkel üle pika aja, et ümberringi on teisi inimesi. Et ei ole nii, et oled üksinda ja keegi ei toeta.»

Tiina ei varja, et ligemale kolme aasta jooksul on ta korduvalt tundnud, et enam ei jaksa. «Aga kuna ma ei ole allaandja, siis rabelen nii palju kui võimalik. Sa ei saa ennast kraavi visata!»

Ta ei sõanda pakkuda, kas mõni päev leinateekonnal on raskem või kergem. Need lihtsalt on.

Ta ei taha öelda, et tema teised lapsed tema leina kuidagi leevendavad. Aga nad hoiavad teda elus.

Tiina on suutnud selgeks mõelda, et tema elu eesmärk ei ole veel täidetud. «Sa saad midagi veel teha! Elutsükli juurde kuuluvad sünnid ja surm, aga nende kahe vahel tuleb sada protsenti anda, et sa kumbagi ei kahetseks. Igal päeval, mida pärast Stefaniga juhtunut elan, mõistan kõike natuke teistmoodi. Isegi lihtsamini mõistetakse on.»

Ka oleks-poleks-stsenaariumitest ja enesesüüdistamise lõksust on Tiina suutnud välja tulla. Väga suureks abiks oli talle sellega õde.

«Kuskilt me ju tulime ja kuskile läheme. Eks ikka tulevad need mõtted, et miks ma ei jäänud lastega randa... miks ma ei jäänud... Kui sa elad praegu, pead selgeks saama, et minevikku ei saa muuta. Lähtume sellest, mis on praegu. Sa võid ju tulevikuplaane teha, aga aeg paneb kõik ise paika. Mõtled, et täna on elus kõik okei...» ütleb Tiina ja nipsutab sõrmi. «Ja siis pead kõik sada protsenti ümber sättima.»

Jumal teeb terveks

Tiina Klemetsi ja kõigi teiste vanemate jaoks, kes on lapse kaotanud, toimub igal aastal mälestusteenistus, kus saab koos – aga siiski omaette – nutta või naeratada. Mis peamine: saab lohutust.

«On igasugu klubid, millega kõik liituda tahavad. Meil on ka üks selline. Aga keegi sellesse kuuluda ei taha,» ütleb Hingessilla mälestusteenistuse korraldaja Liivi Laos, kes avastas pärast poja surma, et leinas lootuse leidmiseks oleks selline teenistus väga vajalik.

Liivi poeg Rasmus oli tohutu auto-fänn. Emal sõnul oli pojalt meeletu ko-

KUIDAS lapse surma järel taas elu mõte leida?

Tiina poeg Stefan oli lõbus, tugeva iseloomuga laps, keda ei heidutanud ükski takistus – oli ainult eesmärk.

FOTO: ERAKOGU

Tiina Klemetsi ka tuleb jõuda sellise seisuga, kus elu o seni kuni oled elu ve

gu pisikesi automudeleid, millest iga ühe kohta teadis ta iga viimset kui detaili.

«Kui ta haiguse tõttu elu lõpus pimedaks jäi, teadis ta täpselt, milline auto tal sõrmede vahelt oli välja libisenud, ja terve pere otsis mööda maja just seda õiget. Tänaval tundis ta ära kõik automargid ja -mudelid. Vana Lamborghini tagatulede järgi ära tuvastada – mitte mingit probleemi!»

Tema poeg läks 2015. aastal kolmeaastasena. Nad olid vähiga võidelnud juba poolteist aastat. Kuigi ravi oli keeruline, üritab Liivi sellele mitte mõelda ja mitte süüdlasi otsida, sest pole võimalik öelda, mis oleks võinud olla, kui midagi oleks teistmoodi tehtud. «Olen õppinud, et kui mõtlen Rasmusele, siis mitte lõpule, vaid pean keskenduma sellele, mida ta meile head andis,» ütleb Liivi.

Rasmusele oli Eestis pandud mitu valediagnoosi. Alles Saksamaal Berliini Charité kliinikus, kus poeg ja ema veetsid kokku pool aastat, tuli diagnoos, mida välja ravida ei olnud võimalik. Aga nad proovisid ja andsid Rasmuse vanematele üle pika aja lootust.

Liivi meenutab, et pisipoeg andis talle juba enne surma märku, et varsti on aeg minna. «Ta ütles, et ta läheb Jumala juurde ja et Jumal teeb ta terveks. Mina tahtsin, et ta minu juures saaks terveks, aga laps ütles, et Jumala juures. Mu mees käis küll kirikus, aga mina ei olnud enne usklik. Jumal ei olnud meil kodus palju jutuks.»

Kuna Berliin jääb Liivi pere jaoks alati oluliseks kohaks, käivad Rasmuse ema-isa ja tema kaks venda seal igal Rasmuse sünniaastapäeval. Nad külastavad haiglat, käivad kohtades, kus aastaid tagasi viiekesi käidi. Naine mõnab, et see on raske, kuid väga vajalik. Ta julgustab kõiki vanemaid traditsioone elus hoidma.

Liivi Laos ja Veljo Kaptein teavad, et oma lapse mälestuseks küünla süütamine on vanematele olulise, vabastava tähendusega. FOTO: EERO VABAMÄGI

Liivi poeg Rasmus 2013. aasta suvel, kui perel ei olnud veel aimugi, mis neid ees ootab. Vähi diagnoos tuli septembris. FOTO: KRÖÖT TARKMEEL

Saksamaal idaneski mõte Hingesilla mälestusteenistus luua, kuna Charité onkoloogiaosakonnas peetakse igal aastal teenistust lastele, keda oli seal ravida püütud, kuid kes haigusest jagu ei saanudki. Kui Rasmus suri, tahtsid Rasmuse isa sõbrad poisi mäles-

tuseks teenistuse korraldada, kuid ema leidis, et kui teha, siis mitte ainult tema poja jaoks.

«2016. aastal tuli mõte teha teenistus kõikidele vähi tõttu kaotatud lastele 15. veebruaril, vähihaigete laste päeval. Pärast teenistust tulid meie juurde teised lapse kaotanud vanemad, et kas me ei tahaks neid kampa võtta. Kui seda vaja ei oleks, siis me seda ei teeks. Seni kuni lapsi mäletame, on nad meile elus.»

Lapse kaotanu kohta pole sõna

Sel laupäeval toimub mälestusteenistus Tallinna Oleviste kirikus juba üheksandat korda. Igal aastal tuleb kohale sadu inimesi. On neid, kes käivad igal aastal, on värsket leina ja uusi osalejaid. Leidub ka neid, kes on jõudnud äratundmisele, et neile pole teenistust enam vaja.

Enim tunduvad toetust vajavat vanemad, kelle laps on endalt elu võtnud,

sest vanema automaatne reaktsioon on enesesüüdistamine.

Teenistusel kõnelev Oleviste koguduse pastor Veljo Kaptein toob välja, et ehkki see toimub pühakojas, ei küsi lein usutunnistuse järele, mistõttu osalemiseks usklik olema ei pea.

«Igasugune lein on raske, aga eriti raske on lapse surm,» räägib pastor. «Hingesilla teenistusel saab leina välja elada.»

Kapteini sõnul elavad paljud nii, justkui elataks igavesti. Isegi matused korraldatakse tänapäeval tihti peale nii, et inimesed surnut ei näeks. «Peitmisel on ka oma ilu, aga arvan, et inimesel on hea vaadata tööle näkku. See on see, mis meid vabastab. Kui me teame, et kuskil on meie lõpp, siis peaksime vaatama üle, kuidas me elame. Kristlik

Kõik on oodatud

- Mälestusteenistus Hingesillad toimub laupäeval, 10. veebruaril kell 16 Tallinna Oleviste kirikus. Teenistusel loetakse ette lahkunud laste nimed ja süüdatakse küünlad.
- Oma lapse nimeliseks mälestamiseks võib kirjutada info@hingesillad.ee.
- Mälestusteenistus on pühendatud kõikidele lahkunud lastele, sõltumata nende vanusest või surmapõhjustest.
- Teenistusel kõlab muusika Eesti Teaduste Akadeemia meeskoori ja Eesti Teaduste Akadeemia naiskoori esituste, dirigent Andrus Siimon, orelil Kadri Toomaja.
- Vaimuliku mõtiskluse peab Oleviste koguduse pastor Veljo Kaptein, teenistust juhatab koguduse vanempastor Siim Teekel.
- Pärast teenistust toimub koosviibimine Maarja kabelis.

elukäsitlus on elujaatav, kristlastena ei mõtle me surmale kui absoluutsele lõpule, vaid et elu jätkub pärast surma.»

Liivi Laos lisab, et kuigi kristlasel on sellise mõtlemisega võib-olla lihtsam pärast ränka kaotust edasi minna, tahavad ju kõik teadmist, et lähedane ei ole igaveseks kadunud. «Kui laps sureb, poleks teda nagu kunagi olnudki. Kui kaotad vanemad, oled orb. Kui kaotad abikaasa, oled lesk.

Lapse kaotanu kohta aga ei ole sõna. Mõni ütleb koguni, et surnud lastest ei peaks rääkima. Aga kui me vanemad kaotame, siis see ju ei tähenda, et neid poleks kunagi olemas olnud?»

Hingesillad aitavad oma lapsega siset hoida, leida lootust. Liivi Laos teab, et kaotatud lapsest rääkimine on vajalik.

Kui mõtlen Rasmusele, siis mitte lõpule, vaid pean keskenduma sellele, mida head ta meile andis.

Rasmuse ema Liivi Laos